

تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین گوفارا "پەیف" (1993-2003)

گهین نزار ابراهیم* و هیمین عومەر ئەحمەد**

**پشکا کومەلایه تی، کولیژا پەروەردە و بنیات/ نامیدی، زانکویا دهوک، هەرێما کوردستانی- عیراق

*بەشی کوردی، کولیژا ئادابی، زانکویا سۆران، هەولێر، هەرێما کوردستانی- عیراق

((مێژوویا وەرگرتنا قەکولینی: 29 ئاداری، 2023، مێژوویا رەزامەندی بەلافکرینی: 7 گولانی، 2023))

پوختە

تیکەلبوونا ژانری ئەدەبی مەبەست ژێ ئەمانا سنورانه دناقەبەرا ژانری ئەدەبییدا کو نقیسەر و رەخنەگر وەسا سەردەری ل گەل تیکستی دکەن کو چ چارچووقەیین دەستنیشانکری نین، چ ل ژیر نافی تیکەلبوونا ژانری ئەدەبی بیت، یان هەفتیکستی بیت، لەورا چیرۆک زی وەک ژانرەکی پەخشانێ ئەف دیاردا دناقدا دەیتە دیتن. گریماننا ئەفی قەکولینی ئەو تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین گوفارا "پەیف" (1993-2003)، د خزمەتا چیرۆکی دابووینە یان نە، یان ژێ ب شیوہیەکی هەرەمەکی خو دناق ئەوان تیکستی چیرۆکاندا جەن خو کریه؟ لەورا ناقونیشانی ئەفی قەکولینی "تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین گوفارا "پەیف" (1993-2003). د ئەفی قەکولینیدا ئەم گەهشتینە ئەوی ئەنجامی کو تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین چیرۆکنقیسین گوفارا "پەیف" دا، پتر د خزمەتا بنیات چیرۆکاندا بووینە، نەک ب شیوہیەکی هەرەمەکی بوویە، ئەفە زی دەستی خو دادینتە سەر دوو خالین سەرەکی، یا ئیکی پینگا قەکا گوھۆرینی د چارچووقەیی چیرۆکین د ئەفی گوفاڕیدا بوویە و یا دووی پەرەسەندن و پینشقە چوونا تیکستی چیرۆکی بوویە، بەرەف تیکستەکی قەکری، ب تایبەتی د سالی ن پستی سەرەلدا نیدا پەیدا بوویە.

پەیفینی کلیلی: چیرۆک، تیکەلبوونا ژانری ئەدەبی، شیعی، شیعییە تا زمانی.

پیشەکی

سنور بەزاندنی دناق ئەدەبیاتی مللەتاندا رەنگەدایە، بوویە پیتەدانا نقیسەر و رەخنەگران. ژ بەر ئەفی یەکی ناقونیشانی مە هەلبزارتی ب نافی "تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین گوفارا "پەیف" (1993-2003) دا" یە. ئارمانج ژ ئەفی قەکولینی ئەو، ئایە چ جۆرە ژانرەکی ئەدەبی تیکەلی چیرۆکی بوویە، ب تایبەتی ژێ ژلایی شیعییە تا زمانی کو ئارمانجا مە ئەو، ب ئەفی ریکی دەست نیشانکری خالەکا گوھۆرینی دناقا چیرۆکین نقیسەرین ئەفی گوفاڕیدا بکەین. گرنگی ئەفی قەکولینی د ئەوی چەندی دایە، کو قەکولینین ل سەر تیکەلبوونا ژانری ئەدەبی ل گوفارا "پەیف" ¹ دا نەهاتینە ئەنجامدان، داکو رادی تیکەلبوونا ژانری شیعی د چیرۆکین گوفارا "پەیف" دا بدینە دیارکرن. دگەل ئەفی چەندی مفایئ ئەفی قەکولینی د ئەوی چەندی دایە کو ب رییای زانینا

دگەل پیشکەفتنا هزری و جفاکی و دەربازبوون ژ قوناغەکی بۆ قوناغەکا دی، ئیدی ئەدەب و ب تایبەتی ژانری ئەدەبی سرۆشتەکی نوی کو ل گورە وەرازا هزرا مرۆفی گەشەکر، ئەوژی بۆ ئەگەرئ هندی، چ سنورین دەستنیشانکری دناقەبەرا ئەقان ژانران دا نەمان، ئەگەر د کەفتنا سنور و چارچووقە و یاسا و وئەدگارین خویین تایبەت هەبووینە، بەل ن پستی سەرەلدا نا بیرو بۆچونین رۆمانسیان ل سەدی هەژدی و نوزدی، شورەشەک ل هەمبەر پولینکرن و یاسایین ئیکگرتیین بۆ ژانری ئەدەبی هاتینە دانان پەیدا بوو، ئانکو ئەوان نقیسەران باوهری ب توخیبکری ژانران نەما، لەورا د ئەفی سەردەمیدا تیکستی ئەدەبی بەرەف تیکستەکی قەکری چوون. ئەف دیاردا

عهره بيدا (الجنس الادبي) بۇ دهيتته بكارئينان (ئەسودە، 2011، 39).

په يقا (Genre) بۇ ئيكه م جار دزمانى فەرەنسيدا ل چەرخى (12) ئى ھايتيه بكارئينان و ههروهكى مه ئاماژه پيكرى رهو ريشالين ئەقى په يقى لاتينيه. (Genre) واتايا ئورجينال ددەتن، ههروهسا (Generis) واتايا ژدايك بوون ددەتن. ئەف هه موو پيکقه د واتايا خويا گشتى دا مه بهست پىن کۆمه کا جوران، ل بن سيهه را ره گه زىن سه ره کى دهينه پارقه کرن (قسومه، 2004، 99).

نھيسه ره کى وه کو (تودورف)ى جوداھيىن د ئخيتته دناھه را ره گه ز (Genre) و جورى (Type) ئەو دبينيت کو جور دنافا ره گه زى دا په يدا دبن، ههروهسا جور و شيوه زى دنافا ره گه زيدا په يدا دبن (فتحيه، 2004، 18). واته د زمانين بيانيدا و ب تايه تي ئنگليزيدا ههروهكى ژيدەر ئاماژه ددەنى کو (Type، Kind، Sort، Species) هه ر ب واتايا ره گه ز (Genre) دهيت (کوهين، 1997، 25)، له ورا لقيرى داکو پتر ديتنا مه رۆهن و ناشکرا ببیت، ل سه ر جوداھييا دناھه را ئەوان دا فەرە بيژين ((رهنگين ئەدەبى کومه ک ژ به ره مه مایه کو د چارچوفا جوره کى تينه جوداكرن و هه ر کومه ک ژ ئەوان خوه دى رهوشتين تايه تن)) (بابى نازى، 2012، 120). واته ژ ئەفان ديتنان هه موويان ديار دبیت کو كيشيه ك د نافا زار كرنيدا په يدا بوويه، ئەف چەندە ژى نه ب تنى دنافا ئەدەبىاتا كورديدا هه يه، بهلكو دنافا ئەدەبى ئەوروپى و عه ره بى ئەف كيشه هه يه.

د زمانى كورديدا ب گه له ك شيوازان ناف لينان ل سه ر ئەقى بابە تي دهرباز دبیت، وه كو:ن(ژانر، ره گه ز، شيوه، جور، نفش)، لى دراستيدا ئەف هه موو بكارئينانه ژ ئيك د جوانه و ته قلى هه ئيه ك دروست بوويه، دنافا خواندين ئەدەبىيدا ئيك زاراف ناھيتته بكارئينان، هه تاكو نوكه زاراقه كى ئيگرتى نينه. ب قى يه كى ل گور ديتنين هنده ك نھيسكاران بكارئينانا زاراقى ب ئەقى شيوه ييه:

ب روسى: رۆد، قيد و ژانر

ب عه ره بى: اجناس، انواع والوان

ب كوردى: توخم جور و رهنگ (عبدالكريم، 2010، 82)

زانيارين كو د سه رچاوه ين نويدا ھايتين، ب هه مان زانيارين سه رچاوه ين كه قنه، به لى هنده ك كيمرن يان

تيكه لبوونا شيعرى دناف چيروكين چيروكنفيسين گوفارا په يقدا، ديار دبیت كو كيژ ژ چيروكنفيسان كاريگه رييا زمانى شيعرى ب سه ر دياره، ههروهسا ب ئەقى چەندى شيواز و گوهورينين بنياتى گشتيى چيروكين ده قه را به هدينان د ماوه يى دهه سالاندا دهينه دهستنيشانكرن. سنورئ ئەقى قه كولينى يى ديار كربه، كو چيروكين قوناغا سالا (1993-2003) ب خووه دگريت. ميتودا ئەقى قه كولينى ژبو ديار كرن و بهرچاكرنا ئەوان تيكتستين ب فورمه كى جياواز تر به ژدارى د تيكتستين چيروكاندا كرى بدهينه ديار كرن، مه مفا ژ ميتودا ره خنهيى شروقه كارى وه رگرتييه. په يكه رى ئەقى قه كولينى ژ دوو ته وه ره ين سه ره كى پيك دهيت، د ته وه رى ئيكيذا، باس ل زاراف و چه مك و ديروكا پولينكرنا ژانران و ديتنين ره خنه گران ل سه ر تيكه لبوونا ژانران ھايتيه ديار كرن، ديسان ميكانيزما شيوه يى فورمى تيكه لبوونا ژانرين ئەدەبى د تيكتستاندا ھايتيه ديار كرن. د ته وه رى دووييدا ئەو ژانرى شيعرى و زمانى شيعرى يى كو تيكه لبووى د گه ل چيروكى، ھايتيه ديار كرن و شروقه كرن.

ته وه رى ئيكن

1. زاراقى جور و ژانرين ئەدەبى:

بيگومان هه ر ژانره ك ئەدەبى، خودان نافه ك و ناسنافه ك لى ھايتيه، گرنگييا ئەقى بابە تي دنافا ئەدەبىياتاندا، رهنگى خو هه ر ژ قوناغين ديروكيين كه قن، د چاخا ئەدەبىياتاندا شيوه يى خو وه رگرتييه، ب هه مان شيوه د سه رده مين نويدا، گوهورينين بنه ره تي دگه ل ته قليه قبوونه كا زور دنافا ژانراندا په يدا بوويه، ژبو ئەقى مژاى، گه له ك بۇ چونين ژ هه ف جودا هه نه، ژ بهر گرنگييا ئەقى بابە تي ئەم دئ ب شيوه يه ك تيورى ل سه ر چەند مژاره ك گرنگ راوه ستين ئەوژى ئەقنه:

ژانر ئانكو (Gener) ب زمانى ئنگليزى كو ره وریشالين ئەوئ بۇ په يقا لاتينى (Genuse) قه دگه ريت. د زمانى فەرەنسيدا په يقا (Genre) دهيتته بكارئينان. ههروهسا په يقا (Genre) د گوتارا ره خنهيى د بياقى ئەدەب و هونه ريذا ھايتيه بكارئينان، ب ئەقى يه كى ده لاله تا قافارتنا كارين ئەدەبى و هونه رى پىن دهاته كرن و د زمانى

زانستین گیانەوهران و زانستین پەگەزێ مروغان دەهاتە بکارئینان(مندور، 2002، 10).

زاراڤی ژانر بۆ ئەوان رەگەزان دەهتە بکارئینان، ئەوین کۆ د سەردەمی قوناغا کلاسیکدا پارقەکران بۆ کرین، وەکو (تراژیدی، کومیدیا، داستان، لیریکا)، هەر وەسەد سەردەمی نویدا پەیدا بوونا (رۆمان و چیرۆک و کورتە چیرۆک) ل سەرنەوان هاتینە زیندەکران(رشید، 1991، 6). کەواتە هەر ژ کەفندا پۆلینکران بۆ ژانران هاتییه کران، هەندەک ژ ئەوان د پیکهاتە خودا ب سەرهکیتین ژانر هاتییه دانان، لئ پشستی پینشقه چوون تیدا پەیدا بووین، هەندەک جۆرین دی پەیدا بووین، ئەوژی بۆنە جهی گەنگەشەکرانی د تیورین سەردەمی نویدا کۆ د لاپەین داها تیدا ناماژە ب ئەقی یهکی د دەین.

نقیسەرەکی وەکو (رینییه ویلک)، دەر بارەدی جۆری دبیژیت: ((هەبوونا جۆرین ئەدەبی وەکو هەبوونا سازیانە و ئەو سازیه دکاریت دنافا ئەوان سازیاندا دەر بریینی ژ خو بکەت و چەند سازیین نوی دروست بکەت و پینشبخیت)) (ویلک، 1987، 311). ئانکو هەر جۆرەکی ئەدەبی پیکهاتەیا خویا تایبەت هەیه، خودان هەندەک ساخلەت و تایبەتمەندییه، لەورا دنافا سیستەمی پیکهاتەیدا، دکاریت بزاقی بۆ دروستکرنا شیوهیهکی دیتەر وەکو جۆرەکی دیتەر ژ ئەوی نفشی بکەتن.

پەگەز ئانکو تشتەک ئورجینال، و جۆر واتە لقهک ژ ئورجینالی، کەواتە پەگەز سنووی شیوهی دەر بریینی یی رەنگ و جۆران دەستنیشان دکەت، بۆ نموونە ئەگەر بیژین هوزان ژانرەک سەرەکییه یان پەگەزەک سەرەکییه، ئەو چەقین دیین، دسنور و چارچوقه یی هوزانی دا پەیدا دبن، دبنه جۆر، بۆ نموونە، (هوزانا لیرکی، درامی، داستانی) جۆرەکن ژ رەگەزێ هوزانی. ب هەمان شیوه ئەف مەبەستە بۆ پەخشانێ ژی دروستە، بۆ نموونە ئەگەر مە گوت کۆ پەخشان ژانرەکی ئەدەبییه، ئەو شیوه یی جۆر جۆرین دیتەر، ئەوین کۆ د توبوگرافیا داریتینیدا ب شیوه یی پەخشان دەینه نقیسین دبنه پەخشان، و ل بن سیبەرا ئەوئ دەینه پۆلین کران، هەر وەکی (رۆمان، چیرۆک، کورتە چیرۆک، شانۆ) کۆ دبنه جۆرین ئەدەبی سەر ب ژانرەکی سەرەکیقه (فوغالی، 2017، 6).

زیندەکران ل دور ئەقی بابەتی پەیدا بوویه، (زاراوهی ژانرە ئەدەبییه کان لە زمانی عەرەبییدا بە (الانواع الادبیه) یا بە (الاجناس الادبیه) وەرگیردراوه، بەلام باوتر (الانواع الادبیه) یه، کە ئەمرۆ لایکۆلینە وەکاندا بەکاری دەهینن، لە زمان و ئەدەبی فارسییدا زاراوهی (انواع ادبی) بەرامبەر بە زاراوه فرانسیه کە دانراوه و هەندیک جاریش زاراوهی (گونه های ادبی) دەهتە بکارئینان (حوسین و مەولود، 2018، 20).

هەژی گوتنی یه، بکارئینانا زاراڤی ژانر و جۆر د زمانی کوردیدا، هەر قەرێژا بکارئینانا زاراڤی بەری نوکەیه، ئانکو ئەو پەیف و زاراڤین د زمانی فەرەنسی و ئنگلیزیدا، ب هەمان واتیا زمانی کوردی دەینه بکارئینان ((لەوانه هونەرەکانی ئەدەب (پ.د. شوکریه رسول 1989) و (پ.د. هیمدادی حوسین 1998) هەر وەها (چەشنە ئەدەبییه کان) د. هەمال ئەبو بەکر حوسین 2006)، بەلام باوترینان لەمرۆدا لە نیوهندە رۆشنیری و ئەکادیمییه کاندا (ژانرە ئەدەبییه کان) هەر چەندە هەندێ جار (ژانر) یش بە (جۆر) وەر دەر گین، بەلام لە راستیدا زاراوهی (ژانرە ئەدەبییه کان) گونجاوتر و گشتگیرتره (جۆرە ئەدەبییه کان) ئەمەش لە بەر ئەوهی (جۆر) بەراورد بە ژانر بچوکنتره و تەواوی چەمکی ژانر لە خۆناگریت)) (حوسین و مەولود، 2018، 20).

ل گۆر ئەوان دیتن و بیر بۆچونین ژ ئیک جودا، ئەم د هەقراینه دگەل بکارئینانا زاراڤی ژانر بەرامبەر پەیفە فرەنسی، کۆ د رهو ریشال دا پەیفەک لاتینییه، و هەر وەسا بۆ ئەو چەقین ژ ژانرین مەزن دروست دبن زاراڤی جۆر بۆ بهیتە بکارئینان .

2. چەمکی ژانر و جۆرین ئەدەبی:

ژانر و جۆر ژ هەف جودانه، ئەف جودا هییه ژی ل سەر بنەما و سیما یی تایبەت هاتییه دەستنیشانکران، ل گۆر ئەوان دیتنین ژ ئیک جودا یین کۆ دەر بارەدی ئەقی بابەتی هاتیین دئ دەینه دیارکران، رەنگە هەندەک جارن ئەم زاراڤی (رەگەز – ژانر) ب کاربیین داکول هەمبەر خاوندەقانی ژی مەبەستا مه یا روهن و ناشکرا بیت. ب دیتنا ئیک ژ نقیسەران کۆ رەگەز و جۆر هەر ژ سەردەمی ئەرستوی هاتییه وەرگرتن، یان پۆلینکران، بۆ هەندەک بابەتین زانستی، هەر وەکی، بۆ زانستین پوهکی و

سەرەرایي وان رەخنەیی ل (ھومیروس) ھوزانفان کرین، ئەو دانپیدانی ب ھوزانفان تاراژیدیین وی دکەت، ئەوی دناقا کومارا خودا پەسەند دکەت (الماضي، 2005، 215)، پێچەوانە ی قی دژایەتی بەردەوام دگەل ھوزانفان کرپە، ھەتا ئەوی رادە ی دناقا کومارا خودا دەرکری، ئەوژی ب دوو ئەگەرانی قە یا گریداپە؛ چونکی ((شاعیران بوچوونەکانیان یان وتەو بەرھەمەکانیان لەسەر سۆز و خەپال و ئەندیشەدا دامەزراو و ناتەباپە، بە واتایەکی دی ئەفلاتوون پێیویا پەشەواپە شاعیرتا ئەو کاتە ی ئیلھامی بۆدیت و لە ئەقل دادەبەرئ ئەو کات دەتوانیت داھینان ساز بکات، ئەگەر لە جۆرە شعریکا شارەزاو پەسپۆرە ئەو بە دەست خۆی نییە و ھیزیکی سەرۆوی خۆیەتی فەرمانی بەسەردا دەدا)) (حوسین، 2007، 28).

واتە ھوزانفان دئەفراندنا کارئ خودا، ل دویف ھەست و سۆزان دچیت، ئەف ھەست و سۆزە، ژ ی زین ھیزا عەقلی دوور دئێخن، یا دویرە ژ راستیی، ئەگەرئ دووی ئەو؛ چونکی ھوزانفان ((خەلکی ھەلدەخەلتین، ...نمونە یەك دەھینیت ئایە شاعیر وەکو (سۆلۆن) وەکو یاسا دانەرئ دەتوانیت یاسایەك بۆ کومەل دابەرئ کە سوودی ھەبئ؟! ھەرەو ھە ناشتوانی وەك فەرماندە یەکی سەربازی یان وەك جەنگاوەریك بجەنگی لە پاراستنی یونان دژ دوژمن و داگیرکەرانی دەور ببینیت، بویە ئەوانە وەکو کەسانئیک مشەخۆر ژانیان لەسەر خەلکی ترە خویان ھێچ کاریکیان لە دەست نایەت)) (حوسین، 2007، 28). واتە دقیت پەیا ما ھوزانفانی ریکخستن و ریکەبرنا زۆریە کاروبارە یان ژانی بیت مفاپە کئ مەزن بگەھینیتە جفاکا خو.

ب مەرجه کی ھوزانفانی دورن ئیخیت ژ کومارئ، ئەوژی دقیت ((شاعیرەکانیان سودمەند بن و لە ژیر چاودیری فەرمانرەوایاندا نووسرابنەو ھەموو کەسیش بۆی نییە ئەو کارە بکات ئەوانە نەبن، کە لە رووی کۆمەلاتییەو ھەبۆرمەندن و جیگەیی دیاریان ھەبە)) (حوسین، 2007، 29).

ئەستوی قوتایی ئەفلاتونی ((322-384 پ.ز)) خودانی پەرتوکا (ھونەرئ ھوزانئ)، ھاتییە و ب ھەمان شیو ھونەر ب گشتی و جورئ دیین تورەیی ب لاسایکرنئ لیکچواندیە، ل سەر وان بابەتان راوہستایە، و

ژ ئەجامئ ئەقا بۆری وەھا دیاردییت، ھەر ژانەرکئ ئەدەبیئ سەرەکی، چەندین جورئ دیین ھەر ژ نقشی ئەوی ژانری ئی دروست دبن، و دبنە جورەك ژ پەگەزئ، بەروفاژی ئەوی یەكئ ھەر جورەك نابیتە پەگەزەك سەرەکی.

3. دیرۆکا پولینکرا ژانرئ ئەدەبی:

ھەلبەت پولینکرا ژانرئ ئەدەبی ئەقروکە دەستئ نەکرپە، بەلکو پھورپشالین ئەوی قەدگەرە سەرەدەمئ یونانیین کەقن، کو ھەر ل سەر دەستئ فەیلەسوفین ئەوان ئەف پارقەکرە دروست بوینە، د سەرەدەمئ یونانیاندا فەیلەسوفین ئەوان، وەکو سوکرات و ئەفلاتون و قوتایی ئەوی (ئەستوی)، گرنگیەکا مەزن ب بابەتین پەروەردەکرئ، پەوشتی، فەلسەفە، ئاینی، و ھونەری ھاتییەدان. ھونەر وەکو بەشەك گرنگ ب ژيانا وان قە ھاتبوو گریدان و گەلەك تیروانئ جودا ژلایئ ئەوان قە ل سەر ھونەری ب ھەمی پشکین خو قە ھاتییە ئاراستەکرئ.

ئەفلاتونی ((427-377 پ.ز)) ژلایئ خو قە پیناسەکا گشتی بۆ ھونەری کرپە، پەخنە و بیرو بوچوونئ خو دەربارە ی ھوزانئ و ھوزانفان دیار کرپە. ھوزان وەك تەو ھەرکئ لاو ھەکی دگەنگەشەکرئ ئەواندا ل دەمئ ئافا کرنا (کومارا ئایدیالی) پەیدا بوویە، ب دیتنا ئەوی، ھونەر ب گشتی و ھوزان ئەفراندن لاسایکرا سروشتییە، سئ پینگا قان ھوزانفان د دەمئ لاسایکرنئ یئ ژ راستیی دویرە (جیمس، 1986، 37-57) (الماضي، 2005، 36).

ھەرەو سەب دیتنا ئەفلاتونی ھوزان بەھەرەو ئیلھامە (مرعی، 2007، 23). د کومارا خودا ئەوی ھوزان رەت نەکرپە، بەلکو ھوزانفان رەتکرپە، ئانکو تانە ل سەر (ھوزانا شانوی) ھەبوویە کو لاسایکرنە؛ چونکی ئەف جورئ ھوزانئ لەسەر لاسایکرنئ ئافا دییت، و ھوزانفان ھەمی ھەلچوون و شیو ھیان ب کاردئین، داکو کاریگەرئ ل سەر خواندەقانی دروست بکەن، ریکا راست و خیری نیشا خەلکی نادەت؛ بەلئ ھوزانا لیریکی و داستانئ و فیرکاری پەسندیا خو وەرگریە؛ چونکی یا قالاپە ژ لاسایکرنئ و ھوزانفان دەربرینئ ژ راستیان دکەت، و دقیت ئارمانجا ھوزانئ ئاراستە یەكئ فیرکاری و پەوشتی ھەبیت (مطر، 1994، 50).

توخیبکرا ژانرا نەما و ب قئ یەکی، هەولا شکاندنا سنورین دناقبەرا ژانرا هاتەدان. ئەو نقیسەر و رەخنەگرین باوەری ب هەبوونا سنوران دناقا ژانرین ئەدەبیدا نەیی و هەروەسا بزاف کرین ژبو نەهیلانا سنوران هەر ئیک ب دیتنەک جودا هاتییه و پێشکێشکریه، وەکو (تیتانوف، ئیخباوم یین فۆرمالیستین رۆس، تودوروف، رولان پارت، بروننیر، بلانشو، کروتشئ و ...هتد)، ژبو ئەقئ چەندئ ئی مە بزاف کریه هەندەک ژ ئەوان دیتن ب کورتی بدەینه دیارکرن:

ل گۆر دیتنا تیۆرین ژانرین هەقچەرەخ، ئەف ژانرە هەمی ئیک نینن، ئانکو شعر د هەندەک دوخاند پەنایئ دبه تە ژانرین دیتن، بۆ نمونە، پەنابرا شعرئ بۆ قەگیرانئ یان ئی پەنابرا رۆمانئ بۆ رەگەزین دیالوگ و مونولوگین شانۆیی. ب قئ چەندئ (بلانشو) پەرەنسیی (پاقرییا ژانری) رەتکریه، دانپیدان ب وی یاسای کریه، ب تنئ ب ریک سەرپێچبوونئ ئاشکرا دبیت، ئانکو ئەو فۆرمئ گوهورپین بەردەوام ب خۆقە دبیت، د هەر گوهورپینە کیدا تشتەکئ نوی دادەپنیت (کیلیطو، 1997، 21-22).

ب گەلەک شیوه و جورین دی د ئەقی سەردەمیدا، پولینکرن بۆ ژانرین ئەدەبی هاتییه کرن، هەروەکی (ان. اس، دلاس) ئامازە ب سئ جورین ژانرا ددەتن، وەکو (درامای، قەگیرانکی، لیریک)، پشتی هەنگئ دەیت پلانەکا دارژتی، کو ژیدەرئ ئەوئ ئەلمانیه و ئنگلیزییه، ل سە رینەمایئ جیھناقان دابەش دکەت، ئەوئ ئەقەنە:

أ. قەگیران ل سەر زارئ جیھناقی کەسئ دووئ بۆ دەمئ نھا. دارما دروست دبیت.

ب. قەگیران ل سەر زارئ جیھناقی کەسئ سییه مین بۆ دەما بوری. داستان دروست دبیت.

ج. قەگیران ل سەر زارئ جیھناقی کەسئ ئیکەم بۆ دەمئ ئاینده. لیریک دروست دبیت. (وارین، 1987، 239).

ژ ئەوان هەول و بزاقین ژلایئ ئیک ژ رابەرین رۆمانسی قە پەیدا بووی، وەکو (شلیگل) ب دیتنا وی سنور بۆ ژانرا نەماینه، نقیسەر د شیوهی دەربرینی دا ئازادن، پیدقییه رۆمان بیته هوزانەکا گشتگیر، هەمی ژانرین ئەدەبی خو تیدا بینن (قسومە، 2004، 112). ژ ئەقئ چەندئ ئەم وەسا تیدگەهین، باوەری ب هەبوونا

ئەرکئ وان ئیک ب ئیک دیارکریه، بەلئ ب دیتنەکا جیواز تر ژ ماموستایی خو ئەفلاتونی، دیتنن وی بۆ ماوەیهکی دیر و دریز بوینه بنەما و دستور بۆ ئەدەب و هونەری ب گشتی.

دیتنا ئەوی دەربارە ی هوزانئ ئەوه ((شیرعی قارەمانییتی و تراجیدی، هەروەها کۆمیدی و شیرعی گورانی و شمشال لیدان و گۆرانی گوتن، هەموویان بە شیوازکانی لاسایی کردنەوه دادەنرین، بەلام بە سئ خال ل هەکیدیان جیادەکەینهوه، ناوەندی لاسایی کردنەوهکە، بابەتەکانیان و فۆرمەکانیان)) (ئەریستۆ، 2010، 13). ل دەف ئەرستوی هونەر لاسایکرنه، لئ هەرئیک ژ ئەوان ئی ریا لاسایکرنا تاییهت بخوقە هەیه، ل دوئی فۆرم و بابەتان ژ ئیک دەینه جوداکرن.

کەواته راگەهین لاسایکرئ ژ هەف جودانە و ب سئ ریکان دەینه ئەنجامدان ئەوئ، یا ئیکئ، ب شیوهی ئاخفتنکرئ ل سەر رویدانیه یا دووئ، ل سەر نافی نقیسەر، ئاخفتن چئ دین و یا سیی ب ریا کرین خوه، ئانکو کارو چالاکئ، ئانکو کارەکی سەر به خویه و ئەو ب خو ئەنجام ددەن، ب خو ئی ئاخفتن دکەن. واته ئەرستو سئ دابەشکران ددەتە جورین ئەدەبی:

أ. ئیپۆس (ئەدەبا دەستانی)

ب. لیریک (ئەدەبا هۆزانی)

ج. دراما (ئەدەبا شانۆیی) (نازی، 2012، 80).

کەواته ب ئەقان دیتنن ژ ئیک جودا بۆ مە خویا دکەتن، ئەدەب ل سەر چەند ژانرین سەرەکی هاتییه دابەشکران، ئەو دابەشکرنه ئی بۆ ماوەیهکی زۆر دریز د قادا ئەدەبیاتان دا بەردەوام بوویه، لەورا پشتی تیورین تیکستی یین نوی پەیدا بووین، هەندەک دیتن و بیر و بۆچونین نوی ل سەر ئەوان پولینکرنین کەقن پەیدا بوون.

4. شکاندنا سنورین پولینکرا ژانرین ئەدەبی:

ئەو دابەشکرنا ئەرستوی بۆ پولینکرا ژانرین ئەدەبی بۆ مەبەستا هەندئ بوویه، رەخنەگرین کلاسیک ل سەر بچن، و دەمەکی زۆر دریز، وەکو گشتگیرکرنهکی دیبافی ئەدەبیدا پەیدا بوو. ب سەر هەلدانا بیر و بۆچونین رومانسیان ل سەدئ هەژدئ و نوزدئ، شورەک ل هەمبەر پولینکرا ژانرا پەیدا بوو، ئانکو ئەوان باوەری ب

دکهن؛ چونکی وی دهمی دئ زېده تر گرنگی ب وان یاسایین ئه دهبی هیته دان، ئه وین کونترول ل سهر وی ژانری ئه دهبی دکهن (ابراهیم، 2005، 305). دیسان ئه و دوپاتیین ل سهر هندئ دکهت، و دبیزیت: ((ئهدب کومه کا مه زنه ژ درامایان و رومانان ل ژیر ئیک ناف دهینه پارقه کرن)) (الماضي، 2005، 82). ئه ف دیتنه وها خویا دکهتن، کو ههر ژانره ک ل بن ئیک ناف ناهین پولین کرن، به لن ههمی ژانر دشین ناسناما خو دناقا رومانن دا بیینن، ئه ف دبیته ئیک ژه وان خالین، کو پشتگیریا هه بوونا رومانن، وه کو ژانره ک سهر به خو، کو دکاریت هه موو ژانری دی خو تیدا دبیینن.

فۆرمالیستین روس ل سهر بابه تی وه رابوونا ژانری ئه دهبی، هه ولدایه ژه وان سنورین به ری نوکه مه ناماژه پیکری ده ربا زبن، ئانکو دیاردا ئه دهبیاتان د دروستبوون و گوهورین و کزبوونا خۆدا ژوان پیقه ران د بۆریت، واته تیغه هشتن ب مه رج و پیقه رین ده سته لاتدار ل سهر ژانری ئه دهبی گرنگبوو، ب دیتنا ئه وان ئه ف وه رابوونا ژانری ئه دهبی ئه نجامه کئ سروشتی بوو (عروس، 2010، 43)، ئانکو ئه دهبیات پتر گریدای سروشتی جفاکییی مروفانه و ل گه ل وه رار و گه شه کرنا ئه فان جفاکان، هیدی هیدی ههر ژانره ک ب سروشتی خو وه رار و گه شی دکهت، ژ قابلی خوئی جهگیر ده ربا ز دبیته شیوهیه کئ دیتن، کو هیشتا ناسنامه یه کا دروست بو نه هاتبته دیتن.

ژ لای مژوو یقه، هه ولین هزرمه ندئ ئیتالی (جیامپا نیستا فیکو) ئیکه م پینگا بوون ژ بو پیکه گریدانا ئه دهبی و واقعئ جفاکی، کو فیکوی دیار کربه، ههر شارستانییه کئ خولاندنه کا ژبانن یا ته مام هیه، ب قئ چهندي وی گریدانه ک د ناف واقعئ جفاکی دا دروستکریه، کو ناقبری (داستانین هومیروس)ی، ب جفاکین هوزی گریداینه، گوژییه، دراما ل گه ل په یدابوونا باژیران په یدابوویه، ل ئه وی دهمی کو بینر کومفه دبوون ژ بو دیتنا شانوگه ری، به لن رومان ل گه ل په یدابوونا چاپه مه نیی و به لاقبوونا په روه ردئ و فیربوونئ ... هتد ژدایکبوویه (الماضي، 2005، 132).

مارکسی ژی گریدانه کا بهیز د ناهه را ژانری ئه دهبی و بنیاتی جفاکیقه دیار دکهن، ئه و دیار دکهن کو (داستان بو نمونه د ئه وی جفاکیدا سهره لدایه ئه وئ کو به ندبوون

سنورین ژانران نینه، هه روه سا ل دویف سنور و یاسایین پیگیر ب ژانره کیقه به رده وام نابیت، رومانن دکه ته پیقه ری سهره کی بو تیکه لبوون و به ژدارییا ژانر و جوړین سهره کی تیدا.

ده مان دهمدا دقوناغا رومانسیزمی، ب شیوه یه کئ به رفهره به حسئ فی بابه تی هاتییه کرن، بو نمونه (فیکتور هوگو)ی دبیزیت: ((ئه ز راما نا ژانران تینا گه هم، د ئه دهبیاتیدا بننی به ره مئ باش و خراب هه یه)) (ویلک، 1987، 296). ئانکو ب هه مان تیگه هین دیتر تشته ک نینه ب ناقی ژانران، به لکو ئه و به ره مئ دهیته ئافراندن ل دویف بریار ل سهر ئاستی پیدفیا ئه وی به ره مئ دهیته دان، ئه وژی ب باشی، کو د پیکهاته یه کا خورستی ژه می لایانقه هاتبته به ره مئینان و به روقاژی.

دیتنا (رولان پارت)ی ل سهر ئه فی بابه تی ئه وه، کو نابیت تیکست بچیته دناف پارقه کرنین ژانرانا، ئه و خالین ئه وی ده ستنبشان کرین، دژی ئه و تشتی کلاسیکینه و هه ولددهت وان پارقه کرنین که فتنین ژبو ژانران هاتینه دانان تیکدهت (پارت، 1986، 61)، مه به ستا وی ژ تیکدانی نه ک هه لوه شاننده، به لکو نه هیلانا سنورانه؛ چونکی ل دویف سهرده می تیکست ژدایک دبن، ئه وژی ل گوره یی پیدفیاتیا تیکستییه ب چ شیوه دشیت خزمه تا ئه دهبیاتان بکتهت. دیسان هنده ک ژانر هه نه د سهرده مه کیدا هیزا هه بوونا خو ل سهر ههمی ژانری دی د سه پینیت و پشکا هه را مه زن بو ئه وی ژانری دکه فیت، هه روه کی چه وا داستان ژانره کئ سهره کی بوو سهرده مین که فندا، لن هه بوونا داستانی ئه فرؤ دناف ئه دهبیاتان به ره مئینانا ئه وئ لاواز بوویه، به لکو رومان شیایه جهئ ئه وی د ئاسته کئ ده ستنبشان کریدا جهئ ئه وئ بگریت، هه روه کی (برونتیر) دبیزیت: ((ژانری ئه دهبی ژدایک دبن و پاشی گه شی دکهن و مه زن دبن و پاشی پیر دبن و دمرن و ژوان ژانره کئ دی ژدایک دبیت)) (قدید، 2008، 389).

هه روه سا (کروتشئ) یئ ئیتالی ژی ل ده ستییکا وان نفیسه ران دهیت ئه وین کو گومان ل سهر هه بوونا ژانری ئه دهبی هه ی، ناقبری ژانری ئه دهبی ره تکریه؛ چونکی ب دیتنا ئه وی ژانری ئه دهبی ره خنه گرین هونه ر و میژوو نفیسا د دهمی هه لسه نگاندن و ره خنه گرتنیدا شاش

ئەوھ کو تشتەک تیوری بهیت دروستکرن کو تیکست ل گور ئەوئ تیوری بۆ سەردەمی نوی بهینه پارقه کرن؛ چونکی تاکو نوکە تیورەک نوی پەیدانەبوویە و ل سەر بنەمایێ ئەوئ تیوریا نوی تییکستین نوی بهینه پارقه کرن. **5. میکانیزما دروستبوونا فۆرمی تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی:**

گوھۆرینا بنیاتی ژانرین ئەدەبی تشتەکی سروشتییە؛ چونکی ئەدەب ب گشتی و ژانرین دناف ئەدەبیدا ب تاییبەتی، ژ ئەنجامی پیشکەفتنا ئەدەبیاتان پەیدا بوویە، بەردەوام د وەرار و گەشەکرینی، پیددیی ب دەریاز بوونی یە ژ یاسا و سیستەمێن جیگیرین بۆ ژانران هاتینە دانان، سەریپچیا ئەقی چەندی ژێ دکاریت تیکستەکی قەکری و نوی دروست بکەتن، بیی کو بنەمایین ژانری خویئ سەرەکی ژ دەست بەدەت، ل گورە ی دیتنێن رەخنەگران ب سێ شیوہیان تیکەلبوونا ژانران دروست دبیت:

أ. ئەوھ یا کو سروشتی ئەدەبی خو د سەپینیت ل سەر بەرھەمھێنەرئ تیکستێ ئەدەبی؛ چونکی نقیسەر د قئ خالیدا یئ پیگرە ب میکانیزمێن ناخووییئ بەرھەم ئینانی و سنورین ژانران بئ ناگاہی دپارێزیت. بۆ نموونە: رەنگە د کورته چیرۆکیدا رەگەزەکی شانویی بەرجەستە بیت. یان د رۆمانی دا رەگەزین شانویی و ھوزان بەرجەستە ببن. ب قئ یەکی رەخنە سەردەرہەکا ئاسایی دگەلدا دکەتن .

ب. ئەقە ب مەبەست ژلایئ نقیسکاری دروست دبیت، کو دەست تپوہرانی د میکانیزما ئافاکرنا تیکستی دا دکەتن، ژبۆ ھندی گیانەک نوی بدەت بەرھەمی، ئەق یەکە تیکستی ژ ستاندرەبوونی دویر د ئیخیتن. بۆ نموونە: ھەرۆکی ھوزانقان بۆ مەبستا خەملاندا قەھاندنا تیکستی پەنایئ بۆ رەگەزین قەگیرانی دەن.

ج. ئەق جوۆرە ژلایئ نقیسکاری ب ئاشکرای، دەست تپوہرانی د سیستەم و میکانیزم و پرنسیپین جوورین ئەدەبی دا دکەتن، بۆ مەبەستا بەرھەم ئینانی، ئەقە ژ دیتە ئەگەرئ نەھیلانا (مەندبوون) ئ د سیستەمی بەرھەمی دا، واتە تیکستەک بئ ناسنامە ب فۆرمەکی جیاواز دەیت بەرھەم ئینان. ئەقە د چیتە د قابلی سەریپچیان دا کو (یاسا و شکاندن) ئ دکەتن (مدانی، 2015، 26-27).

تیدا زال، واتە تاکئ جفاکی یئ سادە چ بوھاین خو نینە، بەلکو ب تنئ کەسانین بهیز و دیار یین جفاکی گرنگیا خو ھەبە (عروس، 2010، 43).

رەخنەگرئ فرەنسی (فردیناند برونیتیر)ی تیورا (وہرارکرنا ژانرین ئەدەب)ی ل ژیر کاریگەر یا تیورا (داروین)ی ئەوا ب ناقي (نەژادی جووان) تیورا خو دانایە، کورتیا تیوریا ئەوی رووہک و بونەورەین ژ جوورئ بچویک بۆ جوۆرەکی مەزن وەراری دکەن، دگەل ئەقی چەندی، ھندەک تاییبەتمەندیین زکماکی یان وەرگرتی ژ دەوروبەران و ژینگەھئ وەر دگرن. ل دویف ئەقی دیتنئ (برونیتیر)ی ھندەک تیکەھین بایلوژی ژ تیورا وی بۆ ناف ئەدەبیدا قەگوھاستینە، ب دیتنا ئەوی ژانرین ئەدەبی ھەبوونا خو وەکو ھەبوونا جوورین بایلوژی د جفاکیدا ھەبە، لەورا ئەوی بەردەوام بەراوردی دناقہرا میژوو یا ژانرین ئەدەبی و میژوو یا بۆنەوہران و مروثاندا دکرا (الماضي، 2005، 83).

تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی، بوویە ئەگەرئ پەیدا بوونا جوۆرەھا تیکستان و ژ ئەوان ژێ تیکستێ قەکری پەیدا بوویە، ئانکو تیکستەکە ئافاھین وئ یئ ھونەری شعر، چیرۆک، قەگیران و دانوستاندنی ب خوہ قە دگرت. ھندەک نقیسەرین ئەقی ژانری ئەدەبی دویرتر ژ تیکستی قەکری ل سەر گەلەک جوورین ئەدەبی بەرھەم ئافاکرینە و ب ھاتنا یەکیین شیوہکاری و ھاتنا موسیقی و ھندەک تیکەھین سینەمایئ بۆ ناف تیکستی، خواندەقان خوہ ل بەرامبەر بەرھەمەکی زۆر ل گەل تیکستی ئەدەبی یئ کەھن ئەوئ فیروبووین دبینن؛ چونکی د ئەقرودا کورته چیرۆک نەما کورته چیرۆکا خودان ھندەک تاییبەتمەندی و بنەمایین جیگیر و رۆمان نەما رۆمانا گرتی، وەکو ب ھونەرئ رۆمانی تیتە نیاسین، چامە نەما ئیخسیرا شعرا ستوینی و تەفەیلئ و کیش و سەر وایئ. ئەق تیکەھئ تیکەلبوونی قەگوھاستنەک پەیدا کر، کو ھەر جوۆرەکی ئەدەبی کۆمەکا شیوہیان تپدانە. سەرەرای ئەقی یەکی، ئەق جوورئ نقیسینی خو جھی نەبوویە، ب سالۆخەتی ژانرەکی ئەدەبی یئ سەریخوہ، ھەتا نوکە نەبوویە دیاردەکا ئەدەبی ب خو (ابولون، 2015).

کەواتە ل گور ئەوان بیرو بۆچونین مە ل سەری داينە دیارکر، ھەول و بزافین ئەوان نقیسەران و رەخنەگران

تەوهرى دووى

تىكىستىن زانرى شىعەرى د چىرۇكىن گوڤارا پەيىدا
(1993-2003):

د چىرۇكىن ئەقى گوڤارىدا ب گەلەك شىپوہبان و رىكىن كو مە بەرى نوکە باس ئى كرى تىكىستىن شىعەرى بەردەست دىن، ئانكو د سالىن دەستىپكى ھەبوونا زانرىن دىين ئەدەبى، وەكو ھوزان دناڤ تىكىستى چىرۇكىدا زۇر يا لاواز بوويە، ئەقەزى بۇ چەند ئەگەرەن قەدگەرىت، يا ئىكى چىرۇك ل دەقەرا بەھدىنان نەگەھشتىبوو قۇناغا تەمامبوونا خو، ئانكو نەگەھشتىبوو ئاستى گوپىتكى، چىرۇكىنىسان ھەولا پارىزگارىكرنى ل سەر شىپوہ و شوپا چىرۇكا كلاسىك دكر، ھەول و بزاف نەكرىنە كو ئەوى شىانئى بدەتە خو ب تەرزەكى قەكرى ژانرەكى دىتر بەژدارى چىرۇكى بكتە. ھۆكارى دووى ژ ئەگەرئ بەلاڤكرنا چىرۇكان د گوڤار و رۇژنامەيىن كوردىدا ل ھەردوو دەقەران ھايدارى رەوشا چىرۇكى بوويەنە و كارىگەرى ل سەر ھەقدوو ھەبوويە. يا سىن ھژمارەكا چىرۇكىنىسان وەكو ھوزانغان د ناسىيار و نەناسىياربن، ئەگەر ھوزانغان ئى بووبن، د ھوزانين خودا، نەقىايە سنورى ھوزانئى بەرەڤ تىكىستەكى قەكرى بەن، بەلكو ھەر پارىزگارى ل سەر تەرزەكى تايىتەن ھوزانئى كرىيە. د ھەر چار سالىن دەستىپكىدا ب تنى ئىك تىكىستى شىعەرى دناڤ تىكىستى چىرۇكاندا دەپتە دىتن، ئەوژى د چىرۇكا "سەرھاتيا وى زەلامى كەتپە داڤى و شەر نەكرى يا انور محمد طاھر"ى، بەلى پىشتى سالىن (1997)ئ و ھىرئە ھىدى ھىدى بەرەڤ زىدەبوونى چوويە، پەنگە ئەقەزى ژبوى ئەوى جورئەت و شىانين چىرۇكىنىسان قەدگەرن، ھەروەسا دەست بەردان ژ شىپوہ و تەرزى كلاسىك كو بەرەڤ تىكىستەكى نوى و قەكرى بچىت و ببىت دياردە، ھەروەكى د چىرۇكا "سەرەك شەپرزە يا فاضل عمر"يدا، ب كوپلەيىن ھوزانئى ل دەستىپك، ئانكو دەرازينك و ناڤەرۇك و دوماھىن ئەڤ كوپلەيە بەردەست دىن، بەردەستبوونا ئەڤان كوپلەيىن شىعەرى ئارمانچ و مەبەست پى ھەنە، ھەرچەندە دەستىپك دبىتە كلىلا چوونا ژوور بۇ ناڤ جىھانا تىكىستىدا، وەكو بىناتەكى سەربەخو سەردەرى دگەلدا دەپتە كرن، چىرۇكىنىس ل

دناڤا چىرۇكىن ئەقى قوناغىدا و ب تايىتەن چىرۇكىن گوڤارا "پەيىڤ"دا ب شىپوہيەكى ديار و بەرچاڤ، تىكەلبوونا زانران دروست بوويە، ئەقەزى ئىك ژ خالىن گوڤارىنا بىناتە ھونەرى چىرۇكىيە، ژ ئەوان زانرىن كو تىكەلى زانرى چىرۇكى بووين ئەقەن ل خوارىنە:

1. شىعەر

ھەر تىشتەكى دبىاڤى زانرىن پەخشانىكىدا و ب تايىتەن د چىرۇكىدا بەپتە نقىسین، بى ئارمانچ نەبوويە، بەلى ئەقە ل دويف ئەوى جەى دمىنىت بى لى ھاىيە دانان، پەنگە ب رىيا دىالوگى و مەنەلوگى يان راوہستاندا دەمى ببىت، يان وەكو بېھنقەدانەك بۇ خواندەفانى، يان پالپشتيا ھزرا ناڤى چىرۇكى بكتەن، ئەڤ يەكەزى، ھەروەكى د تىزا دكتوراين ب ناڤى (ھەقتىكىستى و تىكەلبوونا زانرىن ئەدەبى)دا ھاىيە، ب دوو رىيان دروست دبىت، رىيا سىن دچىتە دبىاڤى ھەقتىكىستىدا:

رىكا ئىكى: ھەر ژانرەكى ئەدەبى (ستران، ھوزان) ب ھەمى جورىن خوڤە، ئەگەر ژ بەرەم ئىنانا خودى نقىسەرى بخو ببىت و ژ دەرقەى ئەقى چارچوڤەى ھەبوونا ئەوى تىكىستى نەببىت، ژ نقىسىنا ھزر و بىرىن نقىسەرىبن، ژ ھىچ كەسەكى وەرنەگرتبن، دبىتە فۇرمەكى سەربەخو دناڤا فۇرمى سەرەكىدا و شكاندا رىسايىن قەگىرانئى دناڤ تىكىستى چىرۇكىدا.

رىكا دووى: تىكىستەكى ھەبوونا خو ژ دەرقەى خودى بەرەمى دا ھەببىت، بەلى ژبوى پالپشتىكرنى ل ھزرا خو ل سەر زارئ كارەكتەرى يان ب ئەركى قەگىرانا رەخنەگرتن راببىت، ھەر چ ستران يان ھوزان ب ھەمى جورىن خوڤە ئەقەزى دبىتە جورەكى تىكەلبوونى.

رىكا سىن: شىعەرىيەتا شىوازى ئىك ژ تايىتەنەندىبن چىرۇك و رۇمانا سەردەمە؛ چونكى ب ھەمان شىپوہ رۇمان ئى د ئەقى بىاڤىدا دەربازدبىت، چىرۇك ب تنى ب رۇلى وپنەكرنا رويدان و بابەتبن راناىبىت، بەلكو ھونەرىن رەوانبىزى مەوداى سەرەنچ راكپشان و دبىتنى بۇ وەرگى خوشدەتن (قادر، 2022، 100-101).

ده‌ستپیکا چیرۆکا خودا ب ئەقی شیوهی دیاردکەت،
 هه‌روهکی دبیژیت:
 ده‌ست پین کر ژ گه‌وه‌ره
 په‌قاندی وه‌کی به‌ره
 گه‌ردوون ژئ کر ئافه‌ره
 هه‌م ئاکنج، هه‌م کۆچه‌ره
 زۆم دانا پشت مه‌ژی یه
 زانین کره‌ خو‌ه‌زی یه
 پیشی بخوه‌ دوما‌هی یه
 مروّف نزانیت چی یه ! (عمر، 1997، 70).

شهر و پیکدان چ ده‌مان نه‌بووینه ئارمانجه‌ک ب هیز
 کو مروّفایه‌تی بهایی خو ژ ده‌ست نه‌ده‌ت، به‌لکو هه‌رده‌م
 بووینه نه‌گه‌رئ ویرانکر و ژناقوونا بهایی مروقی،
 ژیلی برس و ترس و په‌ککه‌فتنی، ژیلی نه‌وئ یه‌کی ب
 کارئینانا هیزا خرابیی و خرابکاری چ جاران دومدريژ
 نه‌بوویه، هه‌رده‌م هیزا باشین سه‌رکه‌فتیه، ب رپیا
 دانوستاندن دناقه‌را که‌رکه‌رئین سه‌ره‌کی د چیرۆکیدا
 کو وه‌کو هیما بکارئیناينه نه‌وژی، ئاهورامه‌زدایه و
 نه‌هریمه‌نه، کو هه‌ر ئیک ژ نه‌وان نوینه‌راتیا هیزه‌کا
 دیارکری دکەت، هه‌می نه‌وین ژبوؤ ئاهوره‌مه‌زدای
 کاردکەن و د په‌رئسن کو نیشانا ده‌سته‌هلات و نهرم و
 نیانی و خپرییه، له‌ورا دقیت جفاک هه‌می بوؤ نه‌وی
 کاربکەت، داکول به‌هشتا نه‌وی نه‌وین خه‌باتی دکەن تیدا
 شاد ببن، ل سه‌ر زاری کاره‌کته‌ر ئاهورای ده‌می د ناخفیت
 نه‌و ب ئەقی پارچه‌ هوزانی به‌رسف دده‌ت:

شهر و جه‌نگ و لیکدانه
 ئاگر به‌ربوو نه‌ردانه
 گۆفه‌ندا خوون ریژانه
 ته‌رمان پرکر مه‌یدانه
 نال نالا ته‌ف لاوانه
 به‌هشت بووان ده‌رمانه
 مروّف ئاره‌و و ئاشقانه

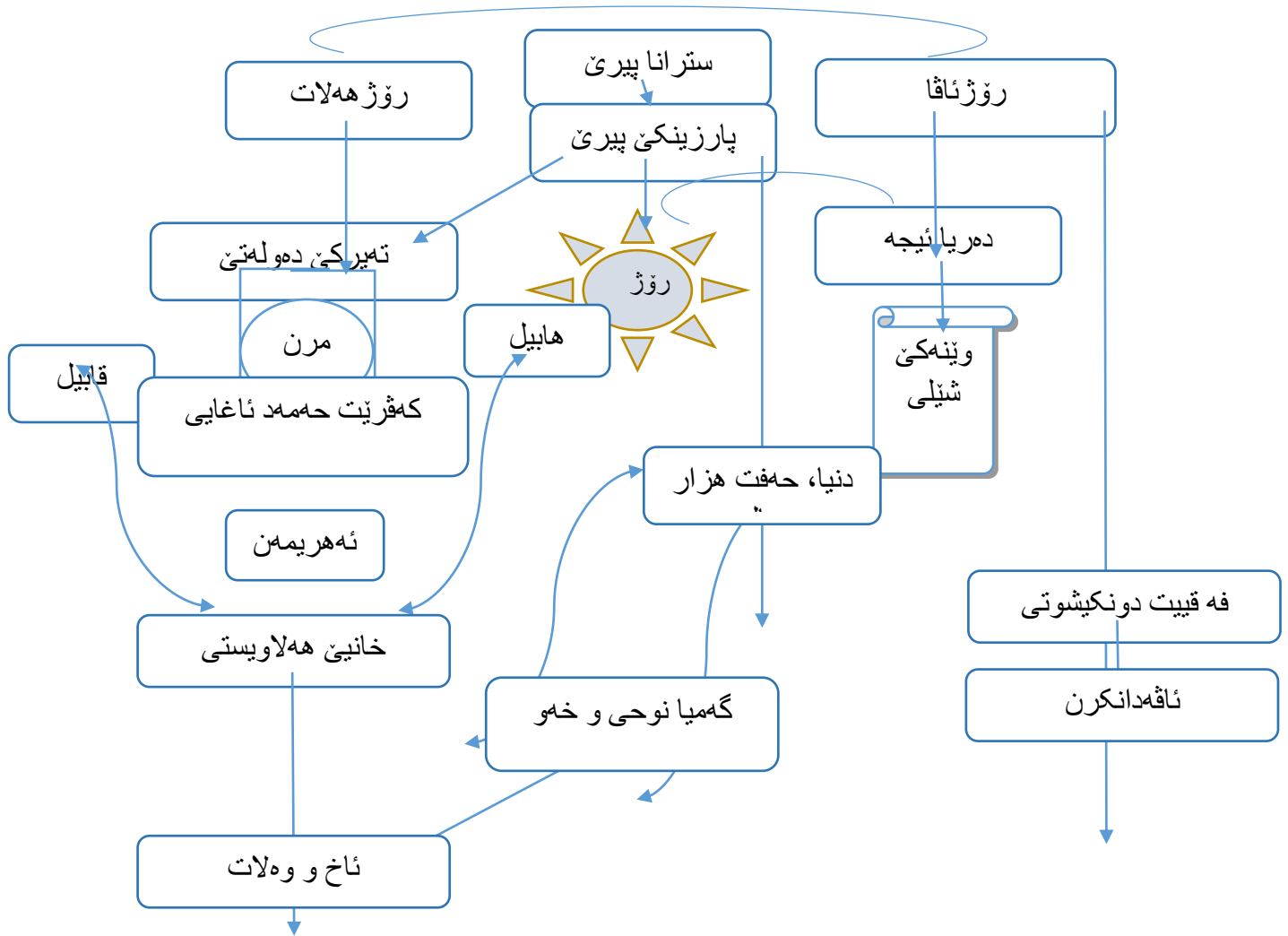
ل دیمه‌نه‌ک ویرانه (عمر، 1997، 70).

دیسان د چیرۆکا "پارزینکی پیرئ چ دبیژیت یا جه‌لال
 مصطفی"، چیرۆکنفیس شیایه ل سه‌ر شیوازی هوزانه‌کا
 نوخاز به‌رده‌وامیی بده‌ته قه‌گیرانا چیرۆکن، نه‌وژی ل
 سه‌ر زاری که‌ره‌کته‌رئ سه‌ره‌کی (پیرئ) نه‌قی هوزانی

دادرژیت. هه‌رچه‌نده پیربوون هیمايي لاوازی و بی
 ده‌سته‌هلاتیا مروّفییه، دیسان نیشانه بو ژیه‌کی دریز و
 خودان سه‌ربور، نه‌و سه‌ربوره د پارزینکی بیردانکا هزریدا
 د پاراستینه، کو مه‌به‌ست ژ پارزینکی، ده‌لاله‌تی ژ هزرا
 مروقیا چه‌نده‌ها سالان دکەت، د ئەقی پارچه‌ هوزانیدا
 چیرۆکنفیس شیایه دوو بابه‌تین زۆر گرنگ تیکه‌ه‌لی ئیک
 بکەت و ب ئازرنیت نه‌وژی (کوچکر)ه، هه‌له‌به‌ت ئەف
 دیارده‌یا به‌رده‌وام د روژه‌هلاتا ناقین و ب تاییه‌تی د
 وه‌لاتئ مه‌دا، هه‌ر ژ که‌قندا تا نوکه کوچکر بو وه‌لاتین
 روژئاقای هه‌یه، ژ نه‌گه‌رئ نه‌قی یه‌کی گه‌له‌ک که‌سان
 گیانی خو د ریکین روژئاقایدا ژ ده‌ست دایه، ژ ده‌ستدانا
 نه‌وان ژئ کاریگه‌ریه‌کا نه‌رینی ل سه‌ر ده‌روونی
 په‌یداکریه، هنده‌ک ژ نه‌وان ریکان بوینه سیمایی هه‌ره
 نافوده‌نگ ل جیهانی و ب تاییه‌تی ژئ ریکا ده‌ریایی و
 (ده‌ریا ئیجه) ب تاییه‌تی، هنده‌ک ژ نه‌وان گیان و
 جه‌سته‌یی نه‌وان به‌رزه‌بوویه و تاکو نوکه نه‌هاتینه دیتن،
 ئەف هه‌موو بابه‌ته گرئدایی نه‌بوونا ره‌وشه‌کا سیاسی و
 ئابورییا نه‌سه‌قامگیره‌ گرئدایه، سه‌ره‌رای هه‌بوونا
 نه‌زادی ملله‌ته‌کی کو دیروک بو حه‌فت هزرا سالان به‌ری
 نوکه قه‌دگه‌رنیت، لئ تا نه‌قرۆ ژئ خودان (خانیه‌کی
 هه‌لاویستی) نه، ژ نه‌گه‌ری نه‌و دوژمانکاریا ژ وه‌لاتین
 ده‌وربه‌ر ل سه‌ر نه‌قی وه‌لاتی، هه‌روه‌سا نه‌و هه‌فرکییا
 دناقه‌را هه‌ردوو پارتین سیاسی کو (هابیل و قابیل)
 هیمايي برابه‌تی و د هه‌مان ده‌مدا هیمايي براکوژییه،
 چیايي (که‌قرئت حه‌مد ئاغای) نه‌قه‌ ژئ هیمايي شه‌رئ
 براکوژییه، لئ هیزا خرابکار (نه‌هریمه‌ن) بوویه نافگرئ
 پالانا هه‌ردوو ئالییان کو هه‌فرکیه‌کا دژوار ل هه‌مه‌به‌ری
 ئیک بکەن، د ئەقی پارزینکیدا (ته‌یرکن ده‌وله‌تی) هه‌یه،
 نه‌ویژئ د هه‌لاقیزین، ئەف ته‌یره‌ ژئ ده‌لاله‌تی ژ
 سه‌رکه‌فتنی دکەت، لئ تشتئ هه‌ره‌ گرنک نیشتن یان
 دادانا ئەقی ته‌یرییه، هه‌ر که‌سئ ل سه‌ر ملئ نه‌وی دادا و
 راهه‌ستیا سه‌رکه‌فتن ب ده‌ستخوفه ئینا، لئ ل سه‌ر چ
 بنه‌مايه‌ک ئەف هه‌فرکییا کوشتنا دژوار هه‌یه. دیسان
 نه‌وی دکاریت بی هیچ موسیبه‌ته‌ک ژ ده‌ریا ئیجه ده‌ریاز
 ببیت نه‌وی سه‌رکه‌فتن بده‌ستخوفه ئینا و به‌روفازی، کو
 مرن خالا سه‌ره‌کییه د ئەقی ریکیدا. دیسان گازنده‌یا
 نه‌وی ژ نه‌قی چاخییه، نه‌وژی چه‌وا ملله‌ته‌ک خودان

د گه میا نوحی دا د خهوم
 بهری بمرم، ما دئ مرم؟ ههکه بمرم
 بیلیت ده ریایی دئ نفن و باروقه ژئی ئیدی نارپهون
 خانئ یئ ههلاویستی ژئی
 دئ ل ئاخئ سنگه پی بیت
 بهری هابیل و قابیل جاره کا دی
 ژ تورئ بابئ خو ده رکه قن (مصطفی، 1998، 89).
 نه گهر ب شیویئ وینه په کئ نه خسه کیشای ل نه قئ
 پارچه هوزانئ بنیرئ دئ بینین کو چیرۆکنقیس د بیاقئ
 هوزان نفیسینیدا، شیاپه داهینانه کئ د وینه کرن و
 خشته کیشان و تهوزیفکرنا جوره ها هیمایان بکهت، کو د
 چنه قالبئ ههفتیکستی ژیدا، دناقا بنیاتئ نه فی تیکستیدا
 بکهت، ئانکو تیکسته کئ شیعی خودان جوره ها
 سالوخهت و تاییه تمهندی دناق بنیاتئ تیکستی چیرۆکئ
 بهرهم ئینایه، نه قئ چهن دئ ژئی وه کرپه، ل دویف
 تیگه هین تیکه لبوونا ژانران، بهرهف تیکسته کئ قه کری
 بچیت، د هه مان دهمدا ژ نفیسره ب خو نهف هه موو
 میکانیزمین ریخستی د چارچوئن گشتین تیکستیدا
 خزمه تا بیروکا سه ره کییا چیرۆکئ ب خو کرپه،
 هه فگرتنه ک دناقا به ره میدا هه یه، ئالوزی د ریخستن و
 بیگهاته یین نه ویدا په یدا نه کرپه، ههروه کی ل خواری
 دیار:

دیروک و قوربانی و شه هید، تاکو نه قروکه خودان
 خانیه کئ ههلاویستی بیت، لئ (فه قییت دونکیشوتی) ل
 روژ ئاقا ب ئه رکی ئافا کرنئ رادبن، هه م هزر و باوه ر
 فه لسه فه و زانین و هه م شارستانی و بیناسازی و
 ئافا کرن، لئ نه قرو نه م پیدقی ب هزر ئافا کرنئ ینه، نه ک
 کوشتن و ده ربه ده ری، نه قه ژئی گریدایی ده مه کئ درپژه ب
 ئینانا هیمایئ دیروکی (چاخئ مه جده لینی)، کو نه م ل
 چارنقیسه کئ ئارام دگهرین، به لئ دیاره نه م ژ که قندا د
 (گه میا نوحی) دا د خهوین، نه قه ژئی هیمایئ دومدریژیا
 ئافا کرنئ یه، تاکو بکاری پی بده یه ریکی، (خه و) ژئی
 هیمایئ راوه ستانا بزاف و لقینا هزری و جهسته ییه، له ورا
 نه گهر پیشکه فتنه کا هزری دروست نه بیت، جفاکه ک
 ساخله م ژ دایک نابیت، لئ هه ر د مینین خودان خانیه کئ
 بی بنیات، ههروه کی ب نه قئ شیوه یی دبیژیت:
 سترانا پیرئ
 پارزینکئ منو
 روژ تیدا د ه لیت و ل ده ریا ئیجه ئاقا دبیت
 وینه ک ژ هه می پرسیارا شیلی تر ب سه ر ئاقئ دکه قیت
 -پیرئ.. پیرئ؟
 -که سوکاریت داپیرئ گو هئ گرانه و ژ پرسیارا دره قیت
 د پارزینکئ مندا د هه لاقیژن ته رکی ده وله تن،
 ل سه ر دیواریت خلوله
 هابیل و قابیلا که مه ر به ستانئ یه و
 دیروکئ ل سه ر که قریت هه مه د ئاغای دنکرین،
 نه هه ریمه نئ فیتیا دده تن،
 د پارزینکئ مندا
 فه قی بیت دونکیشوتی سه نگه را ئاقه دان دکه ن و
 چیرۆکا وی
 به روپشت دخوین.
 حه فت هزار سالن.
 دنیا د پارزینکئ مندا و ل کولان و ده هلیزیت چاخئ
 دگیرینم.
 ژ چاخئ مه جده لینی هه تا بهر ده رازینکا خانئ یئ
 ههلاویستی.
 حه فت هزار سالن

نەخشەیی ژماره (1)

اسماعیل مصطفی "ی، کو ب رڤیا سالوخدانی دەربرینی ژ نەبوونا خوشییا دلن خو دکەتن، و دلن وی کانگایا خەم و برینین ئەویە، بیئ هەبوونا یارا ئەوی خوشی ب هێچ رەنگەکی ل ئەوی نابیتە میهقان. ئەقە ژ ئیکە ژ ئەوان نمونەیا کو فەگیر بخو کارکتەرئ سەرەکییە و ب رڤکا مەنەلوگا ناخوویی دەربرینی ژ هەستا هەلچوونا خو دکەت، هەرەکی دبێژیت: ((ئەق دلەژی هولەکا گەرۆکە بۆ گیرانائا هەنگین خەما خەمین مژی .. چیانە.. باژێرن.. مروهن.. چپکین بارانی نە.. دندکین خیزیئە.. ب لەهیو ئیشین قەگر و هروڤای ... ب بارانا خلاس نابن.. ئەزئ د خەندقم ئەزئ بئ هس دیم.. تو گەمییا هەوارئ و ئوکسجینی)) (مصطفی، 2002، 92).

ئەگەر ب شیوهیی ستوونی بخوینین د ب ئەق رەنگی ل خواری بیت:

2. تیکەلبوونا زمانئ شیعرئ د چیرۆکین گوفارا "پەیف" دا:

د چیرۆکین ئەق قوناغیدا شیوهیەکی دیتەرئ تیکەلبوونئ هەیه، ئەوژئ تیکەلبوونا زمانئ شیعرییە دگەل چیرۆکئ ئانکو چیرۆک شیایە مفاپی ژ وەکو هوزانا زمانئ شیعرئ وەرگرت بۆ پیادەکرنا میکانیزما ریکخستنا چیرۆکئ، د ئەق بیاقیدا و ب تایبەتی، د ئاستئ زمانئ شیعریدا، بەرەف شیعرئ قەچیت، ئانکو زمانئ پەخشانی شیایە بخو زمانەکی شیعرئ پاوان بکەت، ئەقە ژ دبیته خالەکا دیتەر یا تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی، هەرچەندە ب شیوهیەکی ئاسویی دەپنە خواندن، بەلئ ئەگەر ب شیوهیئ ستوونی بخوینی، وەکو هوزانەکا نوپخاز و سەردەمە، ئەقە ژ ژبوی ئەوی رۆلئ خالەندی د چارقهیئ نفیسینییدا دگیریت. د چیرۆکا "خوشی یا

ب شیوهیه کێ ئاسویی دهیته نقیسین، د ئەقی قوناغیدا
 نموونه زۆرن ژ بەر ئەقی یه کێ زی مه بزاف کریه، ئەوان
 هه موو نموونه یان ئەوین کول سەر سیمای شیعری ب
 ههردوو شیوازین خوڤه ئەوین کوم مه بهری نوکه باسکرین
 ب خشته یه کی دیار بکهین، ههژی گوتنییه ریژه یه کا کیم
 ئی هوزانی خودان کیش و سهروانه و به شه کێ زۆر ئی
 ئەون کوب زمانه کێ شیعری وه کو هوزانا هه قچهرخ
 دیاردییت، دناف ئەوان چیرۆکنقیسان هندهک
 چیرۆکنقیس هه نه کو به هه ریا شیعری نقیسین هه یه،
 وه کو (فاضل عمر، محسن عبدالرحمن و عه بدال نووری)²،
 ئەقان تیکستین شیعری نقیسینه و به لاقکرینه. ژ کوما
 (193) چیرۆکان د (12) چیرۆکاندا ئەف تیکه ل بونه ب
 تابه تی شیعری هه بوویه، ئانکو ریژه یا به ژداریا شیعری و
 ئەو زمان شیعری وه کو شیعره کا هه قچهرخ خو
 دیار دکهت، دیسته (23.16%)، هه روه کی د ئەقی
 خشته یی ل خوار یی دا دیان:

((ئەف دلەژی هوله کا گهروکه

بۆ گیرانا ناههنگین خه ما،

خه مین مزی ..

چیانه ..

باژیرن ..

مروفن ..

چپکین بارانی نه ..

دندکین خیزینه ..

ب له هیو ئیشین قه گر و هروبا ی ...

ب بارانا خلاس نابن ..

ئەزی د خه ندقم ئەزی ب هس دهم ..

تو گه میا هه واری و ئوکسجینی)) (مصطفی، 2002، 92).

نموونه یین تیکه ل بوونا ژانرین ئەده بی و ب تابه تی

تیکستی هوزانی دنافا چیرۆکاندا، ب دوو شیوه یان دهیته

دیتن، یا ئیکی وه کو هوزانه ک سه ره خو و شیوه

تۆبۆگرافیا هوزانه کا نازاد خودان کیش و سه روا، یا دووی

وه کو هوزانه کا نویخاز تژی هیما و مژداری و دهه مان دهما

خشته یی ژماره (2)

نموونه یین شیعری	نافی نقیسه ری	ناقونیشانی چیرۆکی
دهست پی کر ژ گه وه ره په قاندى وه کی به ره گه ردوون ئی کر نافه ره هه م ئاکنج، هه م کۆچه ره زۆم دانا پشت مه ژی یه زانی کره خوه زی یه پێشی بخوه دوماهی یه مرۆف نزانیت چی یه ! (عمر، 1997، 70)	فاضل عمر	سه ره ک شه پرزه
بو قچکیت خو گریدهن، نه سمائی دهیته خواری گرگرا عه قرايه و هه ستيکیت ((تاری)) یی غه ريب ل بهر تافه هه یقی شه وقی دده نه خه ملا بو هاری کچکیت باژیری. لورینا گورگانه دناف گه هیت شه قیدا ئاگر و بارۆقه نه دناف بیستی زینی و مه می دا پییت خول ئاخین ب چینن، بروسینه ..	جلال مصطفی	زوله یخا بی چوبنگ مایه

ئهسمان ناگر و با کوزیرکه و قپینه ل دارکا مه زاری. (مصطفی، 1997، 75). ئا ژئی فهپتیبی حهفت باریت شعرا حهفت باریت کل و کلدانا حهفت سالا شفانه تی حهفت سالا گافانه تی (مصطفی، 1998، 68). نیقاری باش هه قالا من من سوز دابوته: حهفت باریت نیرگزا و حهفت باریت مسکن مامزا و حهفت باریت په ریت بلبلا و دئ بوته ژ ستیرا توفانکا چیکه م و روژئ ل بهر په نجه را ته گریدم. (مصطفی، 1998، 68).	جلال مصطفی	وه ریا نا به لگا
سهر له شکه رئ مشک و مارا هه واره... سهر له شکه رئ گورگ و هه فتیارا هه واره... هه می دیو و پیره ه فی و نه زده هیا هه واره... ئیک ژ نیشانی رۆزا ره واتئ دیار بوو...! (عبدالرحمن، 1999، 104).	محسن عبدالرحمن	گوفه نندا شازادئ
((حه جی .. بیت خول ئاخئ بگره ... بکه گری .. نه .. نه .. نه که گری. حه جی .. قئ گوما په نگیایی ب شلقینه. نه .. نه .. خو قایم که، نه په قینی. حه جی رابه. حه جی بمره. حه جی بیژکه .. بکه هه وار .. نه .. نه ژ بهر فان خو قایم که.. توژی ب سهر چا فا داده و بیژه: نه ز نانیا سم. سلاف ل مرن و ژینا. سلاف ل به ختنی سل و جاقیت ماینه بی کل. سلاف ل زاروکیت ماینه بی باب.. سلاف ل ئاخینک و روندکیت فهشارتی.. سلاف ل میلاکیت بزارتی ل سهر ده پی شانوگره ریا نه نفیسی، سپ و سهر ما بونه جه هه م و بی دهنگی ژ هه می ئاخفتنا ب هیزتر لئ هات.. خوینا دناف ده مارا دا دکه لیت.. بیت حه جی گه هشتنه ئاخئ چوکیت وی که تن ئه ردی.. سهرئ خوب برینیت خو بسارگرتی فه نان. وگوما په نگیای په قی و سمفونیا گریه کن نهرم هاته لیدان..)) (طاهر، 1993، 34).	انور محمد طاهر	سهرهاتیا وی زهلامئ که تیه دافئ و شهر نه کری
سترانا پیرئ پارزینکی منو رۆژ تیدا ده لیت و ل ده ریا ئیجه ئا فا دبیت وپنه ک ژ هه می پرسیارا شیلی تر ب سهر ئافئ دکه فیت - پیرئ.. پیرئ؟ - که سوکاریت داپیرئ گوهن گرانه و ژ پرسیارا دره فیت د پارزینکی مندا ده لاهیزن ته برکن دهوله تی، ل سهر دیواریت خلوله هابیل و قابیلا که مەر به ستانن به و دیروکن ل سهر که فریت حه مه د ئاغای دنکرینن، ئه هریمه نن فیتیا دده تی، د پارزینکی مندا فه قی بیت دونکیشوتی سه نگره را ئافه دان دکهن و چیروکا وی به روپشت دخوینن. حهفت هزار سالن. دنیا د پارزینکی مندا و ل کولان و ده هلیزیت چاخ دیگیریم. ژ چاخئ مه جده لینی هه تا بهر ده رازینکا خانی بی هه لاویستی. حهفت هزار سالن	جلال مصطفی	پارزینکی پیرئ چ دبیزیت

د گه میا نوحی دا د خه وم بهری بمرم، ما دئ مرم؟ هه که بمرم پیلپیت ده ریایی دئ نقن و باروقه ژئ ئیدی نارپه ون خانی یین هه لایستی ئی دئ ل ناخن سنگه پین بیت بهری هابیل و قابیل جاره کا دی ژ تورئ بابین خو ده رکه فن (مصطفی، 1998، 89).		
((به فرا سور، بارانا رهش، ته رگا بدویلک، هه ر سه د سالا جاره کن دبارن، کوشتن، ئیخسیر کرن تالان... نیرون، نه سکه ندرن... که فن، هه فچه رخن، دورن، ئیزیکن، سورن، رهشن، ل که عیلا ده می سوارن)) (عبدالرحمن، 1999، 105).	محسن عبدالرحمن	خوداوه ندین شه مایین
((خه مین چه رکه کی فیرکرم حه ژ ته بکه م، نه و چه رخی لئ هه لاتی تاق، ل خه لکی شلوقه باری نه رمه با و خونا ف، لمه بارویت، کیمیا، برس، ترس، نه مروفايه تی و نه نه رناق)) (عبدالرحمن، 1999، 100).	محسن عبدالرحمن	چه رخی دیوا
((نزانم باری ب خودئ .. نه ب منه، په یف و رستین من د حوزورا ته دا دبئ شقان ته را و به رانه د بهن و دهینه هه فسار کرن ژیک بژاله دبن، د ناخقم.. دللقم.. لئ براستی نه ز ئی نزانم چ دبیزم ژ رسته و ده برینا د فالانه دیتنا ته ده فن منی بینای هه می په یف دکوراتیا هناقین مندا لیس دبن و دهینه نه نفال کرن)) (محمد، 2000، 148)	اسماعیل مصطفی محمد	جوانترین ماچا چه رخی
((خرخالا چاخی ب سمن که ری فه گریدایه، ستیرکا تفه نگی دنیا په کا ئاقه دانه، خودیکا عه ردو عه سمانا نه، هه موو تشت تیدا عه یانه، به هشتا به رین.. حوربین خه مره قین.. گه نجینیت فارونی... گوستیرکا سلیمانی تاج و چوگانیت سولتانی)) (موسی، 2000، 102)	تیلی صالح موسی	هه لامه ت
((نه ف دلته ئی هوله کا گه روکه بو گیرانا ئاهه نگین خه ما خه مین مژی .. چیانه.. باژیرن.. مروفن.. چپکین بارانئ نه.. دندکین خیزینه.. به هیهو ئیشین فه گر و هرو پای ... ب بارانا خلاس نابن.. نه زئ د خه ندقم نه زئ بئ هس دیم.. تو گه میا هه وارئ و ئوکسجینئ)) (مصطفی، 2002، 92).	اسماعیل مصطفی	خوشی
((باژیر یین بیزاره، قریژی و سه رنه شویشتی، چلک قرمچیا، پیلاف دریای و ریهـ به ردای.. ل مزگه فتین وئ تازینه و هولین شه هیانان ئی د مت و دبئ دهنگن، مرن ئی د به ریکانا خوه دگه ل ژبانئ پیشتر و ب له زتر و به یزتره)) (عبدال، 2003، 114)	عبدال نوری عه بدال	نقیسکار.. کوتر.. و ئافه یین بلند
ریژه یا ژ سه دئ	کوبین گشتی	
23.16%	12	

نه نجام

2. چیرۆکنقیسیین کو تیکستین شیعی دنا ف چیرۆکین
خودا به ره م ئینایی، هه می وه کو چیرۆکنقیس
هاتینه نیاسین، به لئ هندک ژ نه وان وه کو (انور محمد
طاهر، جلال مصطفی، تیلی صالح موسی، اسماعیل
مصطفی) ژ بهری نوکه باگراونده کی نقیسینا تیکستی
شیعی نه بوویه، واته هیچ تیکسته کی شیعی ئی
به لاقنه کرینه، به لئ به روقاژی نه وئ چه ندئ(فاضل عمر،
محسن عبدالرحمن)، نه فان تیکستین شیعی نقیسینه و
به لاقنه کرینه، ژبلی (عه بدال نوری عه بدال) کول کور و
سیمیناران شیعی خواندینه و به لاقنه کرینه، نه فه ئی

ل دوماهی ئه م دگه هینه چه ندین نه نجامان نه وژی
نه فه نه:

1. ل سالین ده ستپکی ژ به لافکرنا چیرۆکان د گوفارا
"په یف" دا واته ژ سالا (1993-1996) ئی تیکه له بوونا
ژانرا ن ب تنئ د ئیک چیرۆکدا به رجه سته دبیت، پشتی
سالین (1997-2003) ئی هیدی هیدی به ره ف ئاسته کی
باشتر دچیت و دنا ف تیکستی چیرۆکیدا ب به رفره هی
دهینه دیتن.

ئەقن گوفاری (حسن سلېفانەیی) دبیته خودانئ ئمتیازئ و تاكو نوکە کو دبیته سالان (2023) د وەشانئ دا یا بەردەوامە، هەمی بابەتین وەکو (قەکولین، رەخنە، چیرۆک و هونەرین وئ، رۆمان، شعر و جورین وئ) تیدا دھینە بەلاکەرن. هەرەسا جھئ نامازە پیکرنییه کو (قەکولینین پینشتر ل سەر تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی هاتینە ئەنجامدان، ئەوژئ ل سەر ژانرئ رۆمانئ بوویە، کو تیزەکا دکتورایین ب نائف (قاد، رمضان جی) (2022)، هەفتیکستی و تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی د رومانین (صدقی هروری) دا، تیزا دکتورایین، کولیزا زمانان، زانکویا دھوک).

2 د پەبوەندییه کا تلەفونیدا ل رۆژا سئ شەمی ریککەفتی 30-2023-5، (فاضل عمر) نامازە ب ئەوئ یەکئ کر، ل سالین هەفتیان و هەشتیان ل گوفار و رۆژنامەیین ئەوی دەمی شیعر بەلاکەرنە. هەرەسا (محسن عبدالرحمن)ی د پەرتووکا (دلدارئ یا رۆژئ- تیکستی ئەدەبی) ئەوا ل سالان (2004) ئ هاتییە چاپکرن شیعرەک ب نائف (قوربان) ب زمانئ کوردی و ئیک ب نائف (حبیبتی دلەب) ب زمانئ عەرەبی د پەرتووکا ناھیریدا بەلاکەرنە. هەرەسا د چاپکەفتنە کیدا ل رۆژا چارشەمی ل ریککەفتی 31-3-2023 دگەل (عبدال نوری عەبدال)ی ئەوی نامازە ب ئەوئ یەکئ کر، کو د ئەقان سالاندا ل گەلەک کۆر و سیمیناران شیعر من خواندینە بەلائ هێچ شیعرەک چاپ نەکریه.

لیستا ژیدەرا

ئیک: پەرتوک

أ. ب زمانئ کوردی

حوسین و مەولود، سەنگەر نازم و ریزان صالح (2018)، ژانرە ئەدەبییه کان، هەولێر: ناوەندی ئاویڕ بۆ چاپ و بلاوکردنەو.

حوسین، پ.ی.د. هیمدانی (2007)، دەروازە یەك بۆ رەخنە ئەدەبی کوردی، دھوک: چاپخانە ی خانئ. عبدالکریم، د. محمد لطیف (2010)، تیۆریا ئەدەب، دھوک: چاپخانا زانکویا دھوک.

ئەریستۆ (2010)، شیعر (پویە تیکا)، وەرگیران: د. محمد کمال، چ 1، سلیمانئ: چاپخانە ی سەردەم.

ب. ب زمانئ عەرەبی

إبراهيم، عبدالله (2005)، موسوعة السرد العربي، بيروت: المؤسسة العربية للدراسات والنشر.

ناستئ شارەزایی و کارزانیا هونەری، د بیاقئ ژانرین دپین ئەدەبی ژبلی چیرۆکئ نفیسینئ دەتە دیارکرن.

3. تەوزیفکرنا ئەقئ ژانرئ دناف چیرۆکاندا ب شیوہیەکی هەرەمەکی - عشوایی نەبوویە، بەلکو ئەو هەموو ژبو خزمەتکرنا بنیاتی گشتیی چیرۆکئ و دەمان دەمدا گەھاندنا مەبەستا سەرەکییا چیرۆکئنفیسان ژبو خواندەقانی بوویە.

4. چیرۆکئنفیسان دەست تپوهردان یان شکاندنا تەکنیکین ریکخستنا چیرۆکئ نەکریه، بەلکو ب گەلەک رپیان چیرۆکئنفیسان، شیاينە ئەقئ تیکەلبوونا ژانران کو هوزان ب شیوہیەک تاییهت بۆ خواندەقانی ئاراستە بکەت، ئەوژئ ب ریکا تەکنیکن فەگیرانئ و دەمان دەمدال سەر زارئ کارەکتەرین سەرەکی چیرۆکئ، هەرەسا ب رپیا سالوخدانا جھئ رویدانئ، یان ژئ ب رپیا مەنەلۆگا ناخویا سەر زارئ فەگیری بوویە.

5. د چیرۆکین گوفارا "پەیف" دا و ب تاییهتی قۇناغا سالین (1993-2003) ئ ژانرئ هوزانەکا خودان کیش و سەروا بەرجەستە دبیته، هەرەسا زمانئ شیعرئ یئ شیاپی ل سەر کومەکا چیرۆکان زال بیته، ئانکو ژ تیکستەکی خودان زمانەکی سادە بەرەف تیکستەکی خودان زمانەکی شیعرئ، تا ئەوی رادەیی کاریگەرین ل سەر هەست و سۆزین خواندەقانی بکە.

پەراویز

گوفارا پەیف، ل سالان (1993) ئ ژلائی ئیکەتیا نفیسەرین کورد تاین دھوکئ هاتییە وەشاندن ئیکەم ژمارە ئ دەرکەفت، کو ب زمانئ کوردی وب پتین عەرەبی و هەرەسا بەشەک ژئ بۆ بەلاکوین ب رپنیفا لاتینی هاتبوو تەرخان کرن، ژمارە ئیکا گوفارا پەیف ژلاين دەستەکا نفیسینئ (خدرئ سلیمان، محسن قوچان، حسن سلېفانەیی، عبدالکریم فندی، رمضان عیسی، د. فاضل عمر، محمد امین محمد صالح) بوون بابەتین جۆراو جۆر ژ قەکولین و هوزان و چیرۆک تیدا هاتبوونە بەلاکەرن، کو ژ (64) لاپەران پیک دەت، لئ هەژئ گوتنییه کو ژ ژمارە ئیک تاكو ژمارە شەش هەر ئەو دەستەکا نفیسینئ بوون و سەر نفیسەر گوفارئ نەبوو، تاكو ژمارە (7) خودانئ ئمتیازئ دبیته (طە مظهر مایی) و سەرنفیسەر (محسن قوچان) بوو، سکرتریئ نفیسینئ (حسن سلېفانەیی) بوو، پشٹی هنگی ل ژمارە (17) یا

- بارت، رولان (1986)، درس السیمولوجیا، ترجمه: عبد السلام عبدالعالي، المغرب: دار البيضاء.
- جیمس، ر.أسکوت (1986)، صناعة الادب، تر: هاشم الهنداوي، بغداد: سلسلة المائة كتاب
- رشيد، يحيى (1991)، مقدمات في نظرية الانواع الادبية، افريقيا الشرق: دار البيضاء.
- عروس، بسمه (2010)، التفاعل في الاجناس الادبية، بيروت: مؤسسة الانتشار.
- قديد، دياب (2008)، تداخل الأجناس الأدبية في الرواية الجزائرية المعاصرة، الاردن: جامعة يرموك، يرموك.
- قسومة، الصادق (2004)، نشأة الجنس الروائي بالمشرق العربي، تونس: دار الجنوب للنشر.
- كيليطو، عبد الفتاح (1997)، الأدب والغرابية، ط3، دار الطليعة، لبنان: بيروت.
- كوهين، رالف (1997)، دراسات في نظرية الانواع المعاصرة، ترجمة: خيرى دومة، القاهرة: دار الشرقيات.
- الماضي، د.شكري عزيز (2005)، في نظرية الادب، بيروت: المؤسسة العربية للدراسات والنشر.
- مرعي، فؤاد (2007)، نظرية الشعر في النقد الاوروبي القديم، دمشق: دارالمركز الثقافي للطباعة و النشر و التوزيع.
- مطر، د. اميرة حلمي (1994)، جمهورية افلاطون، الهيئة المصرية العامة للكتاب.
- مندور، محمد (2002)، الادب و فنونه، القاهرة: دار النهضة للطباعة و النشر.
- ويلك و وارين، رينيه و اوستن (1987)، نظرية الادب، ترجمة: محي الدين صبحي، بيروت: المؤسسة العربية للدراسات و النشر.
- ويلك، رينيه (1987)، مفاهيم نقدية، ترجمة: جابر عصفور، الكويت: سلسلة عالم المعرفة المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب.
- دوو: گوفار**
- أ. ب زمانى كوردى**
- طاهر، انور محمد (1993)، سهراتيا ئە و زهلامى كه تيه داڤى و شه رنه كرى، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 1.
- عبدالرحمن، محسن (1999)، چه رخى ديوا، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 13.
- عبدالرحمن، محسن (1999)، خوداو ه ندين شه ماين، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 12.
- عبدالرحمن، محسن (1999)، گوڤه ندا سازادى، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 11.
- عمر، فاضل (1997)، سهره ك شه پرزه، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 5.
- عبدالرحمن، نوري عه بدال (2003)، نقيسكار.. كوتر.. و ئافاهين بلند، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 27.
- محمد، اسماعيل مصطفى (2000)، جوانترين ماچا چه رخى، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 14-15.
- مصطفى، اسماعيل (2002)، جوانترين ماچا چه رخى، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 24.
- مصطفى، جلال (1997)، زوله يخا بى چوینگ مايه، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 5.
- مصطفى، جلال (1998)، پارزينكى پيرى چ ديژيت، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 8.
- مصطفى، جلال (1998)، وه ريانا به لگا، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 6.
- موسى، تيلي صالح (2000)، هه لامه ت، ئيكة تيبيا نقيسه رين كورد، گ: په يف، ژ: 14-15.
- ب. ب زمانى عه رهبى**
- عبدالله، د. فتحية (2004)، اشكالية تصنيف الاجناس الادبية في النقد الادبي، مجلة: عالم الفكر، ع: 1.
- سى: نامين ئە كادىمى**
- أ. ب زمانى كوردى**
- قادر، رمضان حجي (2022)، هه قتيكستى و تيكه لبوونا ژانرين ئە ده بى د رومانين (صدقى هرورى) دا، تيزا دكتوراين، كوليژا زمانان، زانكوييا دهوك.
- ت. ب زمانى عه رهبى**
- فوغالي، فاديس (2016-2017)، السرد الروائي و تداخل الانواع، رواية " جسر البوح و آخر للحنين " لزهور نيسى. رسالة ماجستير، جامعة العربى التيبسى: الجزائر.
1. مداني، هجيرة (2015)، تداخل الاجناس الادبية في الرواية سرادق الحلم و الفجيرة، رسالة

سایتین ئنترنیتی
أبولوز، یوسف (2015)، تداخل الاجناس الادبية، ملاحق
الخليج، ملحق الخليج الثقافي، 27 يوليو، 1:33 صباحا
<https://www.alkhaleej.ae/%D9%85%D9%84%D8%A%D9%82/%D8%AA%D8%AF%D8%A7%D8%A%D9%84-%D8%AC%D9%86%D8%A7%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8%D9%8A%D8%A9>

ماجستير، جامعة اكلي محند اولحاج، البويرة، كلية الغات
و الادب العربي، الجمهورية الجزائرية الديمقراطية
الشعبية.

چوار: فه رههنگ

ئەسوەد، ئەوزاد ئەحمەد (2011)، فه رههنگی زاراوهی
ئەدەبی و پەخنەبی، سلیمانی: چاپخانهی بینایی.
باقی نازی، (2012)، فه رههنگا تیرمین و یژهی، دهوک:
چاپخانه هاوار.

"تداخل الجنس الشعري في قصص مجلة به يف" (2003-1993).

الخلاصة

يتطرق البحث الموسوم "تداخل الجنس الشعري في قصص مجلة به يف" (2003-1993)، الى الغرض من تداخل الاجناس الأدبية، من حيث رفع القيود (الحدود) بينها، فالكتاب والنقاد في العصر الحديث يتعاملون مع مفردات النص، خارج الأطر المحددة، ذلك سواء تحت مسمى تداخل الاجناس الادبية أو وفق إطار تفاعل النصوص (التناس)، ولأن القصة كجنس نثري توجد فيها هذه الظاهرة، وتلك هي فرضية البحث، فإن التحقق من تداخل الجنس الشعري في قصص مجلة "به يف"، واذا ما كان ذلك التداخل قد خدم القصة، أم أنه جاء عشوائياً، حتى أخذ له مكانة في النص القصصي، هو ما حاول البحث اثباته، ومن خلال البحث وصلنا الى النتائج التالية، بأن اغلب النصوص او الاجناس الادبية المتداخلة في القصة قد خدمت القصص و لم تكن عشوائية، ووصلنا الى نقطتين رئيسيتين ايضاً وهما، أولاً: ان ذلك التداخل كان ضمن متغيرات القصص للمجلة نفسها، ثانياً: ساهمت في تقدم وتطور النص القصصي وفق منظور النص المفتوح، خاصة بعد سنوات الانتفاضة.
الكلمات المفتاحية: القصة، تداخل الاجناس الادبية، الشعر، شعرية اللغة.

““THE INTERPENETRATION OF POETIC GENDER IN THE STORIES OF “PAIV” MAGAZINE.(2003-1993) ”

GAHIN NZAR IBRAHIM and HEMIN OMAR AHMAD

Dept. of Sociology, College of Basic Education/Amedy, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq
Dept. of Kurdish Language, College of Arts, Soran University, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

The purpose of exploring interrelated literary genres lies in the cross-bordering between different literary forms that authors and critics engage with, often dealing with texts that defy specific genre categorization. This phenomenon is commonly referred to as mixed genre or intertextualization. In the context of prose literature, such as short stories, this interrelation of genres becomes evident. Hence, this research aims to investigate the integration of poetic elements within short stories, focusing on the short stories published in the kurdish Journal titled (Paiv). this study aims to explore whether the incorporation of poetic genre into the prosaic genre of short stories served a deliberate purpose or occurred randomly . Thus, The research paper is titled 'The Integration of Poetic Genre in Short Stories Published in the Literary Periodical Journal Paiv (1993-2003).' Through analysis and examination, the study concludes that this overlapping of genres was not haphazard but rather served to shape and transform the genre of shortshort stories, evolving it into an open text within a defined period.

KEYWORDS: Story, overlapping of literary genres, Poetry, The poetics of language.